

KUTATÁSTÖRTÉNET

A vajdasági régészet eredményeiről kell az alábbiakban rövid összefoglalót adnunk. Arról a munkáról, amely három generáció – tehát sok szakavatott és még több amatőrnek nevezett, de odaadó és szorgalmas ember – kutatásának eredményeit, munkásságát összegezi.

Éppen ezért nem lenne teljes ez a munka, ha nem ismertetnénk, még ha egészen röviden is, a Vajdaság területén folyt régészeti kutatások történetét, és néhány szóval nem foglalkoznánk az azokat befolyásoló feltételek egyik tényezőjével – a múzeumokkal.

Azért is tesszük ezt, mert nálunk a régészeti kutatás figyelemreméltó hagyományokkal rendelkezik. Európai mércékkel mérve is korán megindult a rendszeres gyűjtő- és kutatómunka, úgyhogy néhány múzeumunk az ország legrégebb múzeumai közé tartozik. De nemcsak korukat tekintve rangosak ezek az intézmények, hanem a több mint egy évszázad alatt bennük felhalmozott régészeti anyag dokumentációs értéke is tekintélyt ad nekik; egyikük-másikuk ebben vagy abban a kérdésben a hazai és a nemzetközi kutatás figyelmének fókuszában áll. Csupán példaként említjük, hogy a II. világháborút követő években Szerbiában megjelentetett régészeti összefoglaló munkák mind Vajdaság őstörténetének időrendi vázára támaszkodnak.

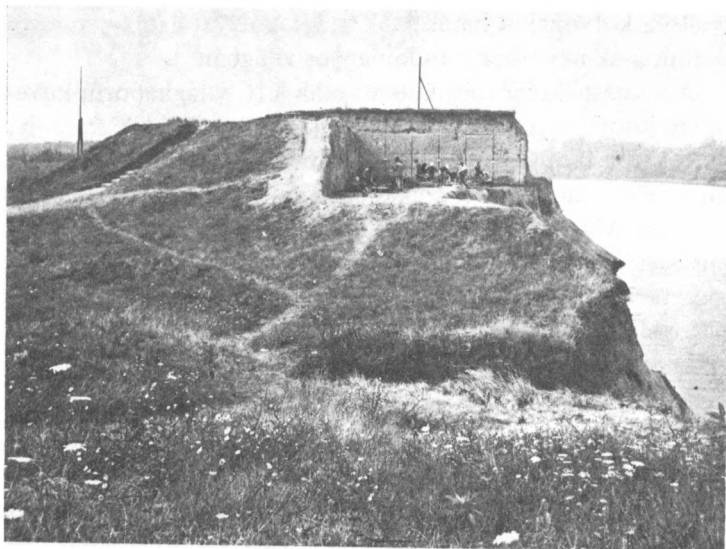
Ha a kezdetekig megyünk vissza, szembetűnő az a fejlődési sajátosság, hogy kutatásunk története az I. világháború előtt határozottan három területi részre osztható: a Bácskában,

a Bánátban és a Szerémségben folytatott kutatások külön történetére. Egyfajta munkamegosztás látható Zombor, Temesvár és Zágráb között.

Az elsőség Bánátot illeti meg, mivel a Temesvárról kiáramló mozgalom itt, különösen Versecen, már korán nagyon mély és maradandó gyökereket eresztett. Joseph Dörner 1839-ben napvilágot látott művét követően, amely Bánát történetével foglalkozik, egyre-másra jelent meg a többi tanulmány Bárány Ágoston, Leonhard Böhm, Szentkláray Jenő és mások tollából. A leletek is szaporodtak, és ezzel párhuzamosan érlelődött a múzeumalapítás gondolata is. 1882-ben Versecen alakították meg Vajdaság legelső múzeumát, amelynek a vezetését Felix Millekkerre bízták, aki ezt a feladatát fél évszázadon keresztül látta el. Ezen a helyen kellően nem méltatható eredményes gyűjtőmunkája mellett értékes jelentéseket és tanulmányokat is publikált.

Móra Ferenc, a szegedi múzeum és egyben a magyar irodalom nagysága, Csókán, a Kremenyákon tanulta ki a régészet mesterségét. Egész sor nagy sikerű és szakkörökben a mai napig méltatott ásatást vezetett, és ezért, ha a Bánát régészetéről van szó, neve nem maradhat ki a lajstromból.

A Bácskában Szabadkáról indult a döntő kezdeményezés. A sokoldalú és bámulatosan szorgalmas tanárember, Iványi István kezdeményezésére 1883-ban megalakult a Bács-Bodrog vármegyei Történelmi Társulat, amely a helyenként, elszórtan folyó ásatási tevékenységet egybefogta, és nagy mértékben előbbre vitte. Ha a számos ásatás felsorolását mellőzzük, és csak nevekkal akarjuk megjelölni ezt a korszakot, feltétlenül említenünk kell Dudás Gyula, Gubicza Kálmán, Cziráky Gyula és Roediger Lajos nevét. Ehhez még csak azt tegyük hozzá, hogy a társulat beindításával egy időben megindult a mai zombori múzeum elődjének a működése is.

A szerémségi Hrtkovci mellett, a Száva partján áll a Gomolava nevezetű lelőhely, ahol az eltelt évezredek alatt a település halommá növekedett

A Szerémség idő tekintetében nem sokkal maradt le az előző két terület kutatása mögött. Itt zágrábi kutatók tevékenykedtek, név szerint Josip Brunšmid és Viktor Hoffiller. Kutatásaik homlokterében a kelták, a Gomolava nevű tell (több rétegű település) és természetesen a római régiségek álltak, ugyanis ez a terület hosszú időn keresztül a római birodalomhoz tartozott.

A két világháború között eltelt évek során a kutatások el-sorvadtak, és csak Versecre és környékére korlátozódtak. Említeni csak Miodrag Grbić ásatásait érdemes, amelyeket az amerikai Harvard egyetem régészprofesszoraival végzett Starčevón, egy koraneolitikus telepen. Ott egy olyan anyagi mű-

veltség körvonalait határozták meg, amelyet azóta starčevói kultúrának neveznek a tudományos világban.

A vajdasági régészeti kutatás csak a II. világháborút követően jutott egyenesbe. A viláégést követő évek komoly, nagyszabású kutatásait valóságos múzeomalapítási láz előzte meg, ezt nemsokára a szakképzett kutatók első generációja követte. Megindulhatott a rendszeres munka, amelynek eredményei rövid idő alatt felülmúlták az addig elértet; csak pusztá felsorolásuk és rövid méltatásuk is külön könyvet igényelne.

Legnagyobb részben ezeken az eredményeken nyugszik ez a munka is.